

Kees Kooman **Sprint**
koninginnen

Van Fanny tot Dafne

Inhoud

Voorwoord 7

Proloog 11

1. **Als eerste onder de 12 seconden – Tollien Schuurman** 19
 - Klompenlandje op zee 20
 - Niet breien maar sprinten 29
 - Volle buikjes 35
 - Er gaat een bel 40
 - Triumf des Willens 44
2. **Atlete van de eeuw – Fanny Blankers-Koen** 51
 - De wil om te winnen 52
 - Een goede man die gek is op Fanny 57
 - Een boerinnetje op spikes 61
 - Balsem voor de ziel 68
 - Een oude vrouw in de kou 78
 - De trots van onze vrouwen 85
3. **Éven een wereldrecord – De estafetteploeg van Mexico, 1968** 97
 - Een heel speciaal gevoel 98
 - Jong, charmant en vrolijk 105
 - Een derderangs begrafenis 113
 - ‘Zo gespleten als de pest’ 118
 - Ha, een wereldrecord! 125
4. **En zo snel, en zo fel – Nelli Cooman** 139
 - You can see my backside 140
 - Geen woord te veel 149
 - Ziek, zwak en misselijk 161
 - Een surrogaat voor oorlog 167
 - Een medaille verprutst? 174
5. **De internationale sprintlegendes – Florence Griffith, Heike Drechsler, Merlene Ottey, Marion Jones** 183
 - De diva die een slechterik wil spelen 184
 - Kafka in de praktijk 196
 - The Queen on the track 209
 - Een vrouw die denkt als een man 222

6. Het grootste atletiektalent sinds FBK – Dafne Schippers	235
Verliezen is geen optie	236
Als Chinees bamboe	245
Ik doe toch mijn best?	250
Ikke, ikke, ikke	259
Stoer, <i>hot</i> en toegankelijk	266
Verantwoording, dank & bronnen	283
Ontwikkeling sprintrecords	285

Voorwoord

Op vrijwel iedereen, zelfs op mensen die ‘sport’ een vies woord vinden, heeft het een magische aantrekkingskracht: het koningsnummer van de atletiek. Wie is de snelste mens ter wereld? Hoogste tijd om te onderzoeken wat de invloed is van de door kenners bewierookte ‘sprinterskont’, de machtige welving die begint waar de rug eindigt. Sprintsters hebben graag niet al te grote rondingen die groeien en bloeien dankzij oestrogeen; veel liever hebben ze wat extra mannelijk hormoon, testosteron. En wat denkt u van de bovenbenen als boomstammen, waarvan voormalig wereldrecordhoudster Nelli Cooman als vijftiger schalks weet op te merken dat haar man er nog steeds bang voor is? Welke rol spelen de voorouders van olympisch kampioenen zoals Fanny Blankers-Koen en haar beoogde opvolgster anno 2016, Dafne Schippers? Maak kennis met doorslaggevende ‘prikkelers’, waarvan de afwezigheid gelijk is aan een niet-geladen accu’. En nog iets anders dat straks op de grote toernooien de doorslag zal geven: hoe zorg je ervoor dat (vanuit het centrale zenuwstelsel) de mentale handrem of nog belangrijker, het gaspedaal optimaal functioneert, zodanig dat die honderdste van een seconde in jouw voordeel werkt?

Wie kent nog de Friezin Tollyn Schuurman, die als eerste atlete ter wereld de in 1932 magische barrière van 12 seconden doorbrak? Daarna volgde de Amsterdamse FBK, die schijnbaar tussen het matten kloppen en andere huishoudelijke bezigheden door op haar sloffen vier keer goud ophaalde bij de Spelen van 1948 in Londen, en nu dan de Utrechtse vuurpijl Dafne Schippers – je zou bijna denken dat er een Hollandse sprintschool bestaat. En dan hadden we ook nog de estafetteploeg die in 1968 – zo leek het – op een zonovergoten dag de klompen inruilde voor spikes om ‘even’ een wereldrecord te lopen, en als voorlopig hoogtepunt van de vorige eeuw de twee Nederlandse topvrouwen die in 1988

door onderlinge wedijver misschien wel een olympische medaille lieten liggen in Seoul.

Het ijzeren geheugen van de geschiedenis werpt vanzelf het juiste licht op gebeurtenissen, zoals 'historische prestaties', en plaatst die in perspectief, al moet je er soms lang op wachten. Dit boek beschrijft de schoonheid van de sprint met de uitwassen van verval die nodig zijn om schoonheid goed te kunnen onderscheiden. Nederlandse vrouwen staan centraal.

Mien Klaver, overgrootmoeder, weet nog precies hoe het was: de opwinding en tegenstrijdige gevoelens bij het koningsnummer, de 100 meter sprint. Zij maakte deel uit van de estafetteploeg die voor goud ging op de Olympische Spelen van 1932, Los Angeles. Op 104-jarige leeftijd zat zij op afstand als het ware samen met Dafne Schippers in het startblok, toen die op weg was naar haar wereldtitel in Beijing (2015). O, die sensatie, een heerlijk maar ook schizofreen gevoel vanwege de enorme spanning. Er mag niets verkeerd gaan. De volmaakte stilte in het stadion, en dan...

Bijna iedereen kan zich voorstellen wat het betekent: vrouwen die op eigen kracht een topsnelheid kunnen ontwikkelen van ongeveer 38 kilometer per uur. En zo schuiven zelfs verstokte voetbalfans naar het puntje van hun comfortabele tv-fauteuil als zij loopt, schijnbaar achternagezeten door de duivel. Kijk haar staan, kijk haar gaan.

Kijk haar staan, kijk haar gaan. Het is een fragment uit een lied dat de Rotterdammer Gerard Cox opdroeg aan de 'grote, kleine' successen van zijn toenmalige stadgenote Nelli Cooman. De uit Suriname afkomstige atlete boekte de bezongen triomfen voornamelijk op de 60 meter indoor met als kroon op het vele werk een wereldrecord. 'Vaasje buskruit' beschikte over nog een ander talent: succesvol flirten met tv-camera's en andere media die onlosmakelijk zijn verbonden met de waan van de roem. Ongevoelbaar eigenlijk, zoveel Nederlands sprintsucces, gezien de felle concurrentie binnen de atletiek.

Als zeer middelmatig atleet, gezakt voor het toelatingsexamen van de Academie voor Lichamelijke Opvoeding, weet ik uit eigen ervaring hoe het voelt om topvorm te bereiken. Alsof je de hele wereld aankunt en zweeft op magische, nooit vermoede, krachten, in mijn geval met alle fysieke en mentale beperkingen. Bij de Haagse atletiekvereniging Sparta zag ik hoeveel moeite het kost olympische dromen te koesteren en hoe gemakkelijk het noodlot er nachtmerries van maakt. Tegenover iedere onvergetelijke topprestatie staan misschien wel duizend mislukkingen. Maar die worden over het algemeen zo snel mogelijk gewist door het kortetermijngeheugen.

Dit boek gaat over winnaars, of beter: winnaressen. In de meeste gevallen ‘genetische freaks’, zoals sprintcoach Henk Kraaijenhof zeer talentvolle vrouwen op zijn eigen, liefdevol bedoelde en onderkoelde wijze noemt. Ik heb het grote geluk gekend om sinds de verslaggeving van mijn eerste Olympische Spelen (1980) voornamelijk achtergrondverhalen te kunnen registreren. Ik deed dat in opdracht van *Sport International* en *Runner's World*. Mede daardoor gingen deuren open die vaak dicht blijven.

Het was een voorrecht om de topsport van zeer nabij te leren kennen en, voor zover mogelijk, te doorgronden. Op zoveel verschillende manieren over topatletiek te rapporteren, zo lang en bij zoveel wereldtoppers ‘kind aan huis’ te zijn. Soms bleef ik zelfs logeren.

Gek genoeg, zo realiseer ik me pas achteraf bij het raadplegen van de archieven, schreef ik vaker over vrouwen dan over mannen. En misschien nog vreemder: veelal betroffen die reportages de snelste vrouwen (van dat moment) ter wereld. Uit een ‘collectie’ van tientallen gedenkwaardige ontmoetingen met internationale grootheden stel ik een subjectieve top-4 samen in het hoofdstuk *De internationale sprintlegendes*. Het zijn ‘voorlopers’ die de rode loper naar het erepodium hebben uitgerold voor de olympische kampioenen van de 21ste eeuw, niet altijd met een onbezoedeld imago.

Olympische kampioenen, hoe snel ook, zijn (evenals de meeste kunstenaars) in de allereerste plaats de geluksvogels met de juis-

te genen en een lotsbestemming met de beste omgeving en faciliteiten, en met iemand in de buurt die het uitzonderlijke talent op een goed moment inzag en dat aanmoedigde. Godenzonen en -dochters, volkshelden – alleen die woorden al. Maar zonder het vuur van de passie kom je er ook niet.

Bewondering en verwondering. Dat zijn wel twee vaste onderdelen van de bagage die ik meedroeg tijdens de reis om de wereld in pakweg drie decennia. Zonder de inspiratie van Dafne Schippers zou ik nooit begonnen zijn aan deze poging om de ziel van de sprint bloot te leggen. Maar bovenal is dit boek, om met overgrootmoeder Mien Klaver te spreken, een heerlijke, schizofrene ontdekkingsreis met aan boord de tijdgeest als meest trouwe compagnon.

Kees Kooman, Ee, mei 2016

1

Als eerste onder de 12 seconden

Tollien Schuurman

Klompenlandje op zee

Het is 1932. De grote depressie, vergezeld door een zelfmoordgolf op Wall Street, heeft de wereldeconomie al twee jaar bij de strot. Een kleine Nederlandse afvaardiging scheept zich niettemin in op de *Statendam* om drie weken later te kunnen meedoen aan de Olympische Spelen in Los Angeles. Een kleine blondine droomt over medaillekansen op de 4 x 100 meter estafette. Maar eerst moet zij haar plek nog veroveren bij een selectiewedstrijd aan de andere kant van de wereld.

De reis was lang en indrukwekkend, eerst met de boot en daarna zeven dagen in de trein. ‘Ik was nog jong hoor,’ zegt Mien Schopman-Klaver ten overvloede in 2016 bij het tonen van een foto van een meisje dat de wereld ging ontdekken.

Eerst de tegenwoordige tijd. Ze was een beetje zenuwachtig geweest, de dag waarop Dafne Schippers zich vooroverboog om plaats te nemen in de startblokken in Beijing, in de zomer van 2015. Het was de spanning die zijzelf lang geleden voelde, wanneer het startschot nabij was. Hoe leg je het uit: je wilt het liefste weg uit die heksenketel, maar tegelijkertijd weerhouden minstens even grote krachten je van vluchten. Alle zintuigen staan op scherp, dat is zeker. ‘Op Dafnes 200 meter in Beijing liep ik thuis voor de buis de bocht mee. Dat was mijn specialiteit: in volle vaart de bocht in.’

Mien is al drie decennia weduwe en inmiddels overgrootmoeder; haar oudste schoonzoon 82 jaar. Toch kan ze in haar Wasse-naarse verzorgingsflatje nog gemakkelijk de sensatie van destijds oproepen. Kriebels die je bij de start voelt op navelhoogte, te vergelijken met de tintelingen van verliefdheid. Het commando ‘op uw plaatsen’. Heerlijk: sprinten! ‘Ik deed natuurlijk niets liever.’ Gelukkig maar dat Dafne het op tijd inzag en de meerkamp liet schieten, vindt Mien.

1932: mooi meisje, groen als gras en kamergenoot van Tollien Schuurman. De Grote Tollien. Deze Friezin gold na haar in

Twee Nederlandse sprinttoppers bij het 'Internationaal Atletiek Concours' in Amsterdam: Chris Berger en Tollien Schuurman.

hetzelfde jaar gevestigde wereldrecord als topfavoriete voor het olympisch goud op de 100 meter. Mien kon niet aan haar tippen. Ach, Tollien was zo goed. Maar wie kent haar nog?

Ze had haar voor het eerst zien lopen bij een wedstrijd in het Stadspark van Groningen. Het bewijs daarvan staat op een prominente plek vlak bij de voordeur van de verzorgingsflat. 'Ga